

Del tòpic a

UN PAÍS DE TÒPICS • A Mataró tenen el cap gros? A Lleida sempre hi ha boira? Encara es compra tan bé a Andorra? Els mallorquins són conservadors? Analitzem divuit tòpics d'arreu del país.

MIQUEL RIERA

● «A Vic, llonganisses, frares i misses», «A l'Empordà estan tocats per la tramuntana» o «L'horta de València és un verger». Tots hem sentit en més d'una ocasió algun d'aquests tòpics o algun dels altres quinze que trobareu a la llista adjunta elaborada per la redacció de Presència. Però, quina part de realitat posen en relleu aquestes frases? Quan van sorgir aquests tòpics? Qui els va crear? Per què es van estendre? Responien a una realitat d'una època concreta o simplement són fruit de la imaginació popular? I pel que fa a l'actualitat? S'aguanten, encara, per dir-ho d'una manera prou explícita?

A Presència hem volgut respondre a totes aquestes preguntes pel que fa a divuit tòpics d'arreu del país, des de Perpinyà fins a València, des de Lleida fins a Mallorca. Alguns d'aquests tòpics són coneguts refranys populars, mentre que altres els hem elaborat a partir de constatacions prou presents en la memòria del país.

Us convidem, doncs, a saber, entre moltes altres coses, si és veritat que a Perpinyà ja no es parla català; si és cert que qui no carda a Olot no carda enlloc, o si hi ha evidències que a Mataró molta gent té el cap més gran d'allò que és habitual.

ELSTÒPICS

- **Catalunya Nord**
«A Perpinyà ja no es parla català»
- **L'Empordà**
«A l'Empordà, tocats per la tramuntana»
- **Garrotxa**
«Qui no carda a Olot, no carda enlloc»
- **Osona**
«A Vic, llonganisses, frares i misses»
- **Maresme**
«A Mataró tenen el cap gros»
- **Comarques gironines**
«A Girona, rail»
- **Barcelona**
«Barcelonins, pixapins»
- **Bages**
«A Manresa hi fa molt fred»
- **Lleida**
«A Lleida sempre hi ha molta boira»
- **Alt Penedès / Garraf**
«Vilanova, passeig de Vilafranca; Vilafranca, celler de Vilafranca»
- **Andorra**
«Andorra, paradís del comerç»
- **Vallès Occidental**
«Els senyors de Terrassa i els homes de Sabadell»
- **Baix Ebre**
«Tortosins, ni catalans, ni valencians»
- **Baix Camp**
«Reus, París, Londres»
- **Mallorca**
«L'illa de la calma»
«Els mallorquins són tancats i conservadors»
- **País Valencià**
«L'horta de València és un verger»
«Més moral que l'Alcoià»

«A PERPINYÀ JA NO ES PARLA EL CATALÀ»

I tanmateix resisteix

ALEIX RENYÉ

Perpinyà

► **El tòpic.** A Catalunya Nord —sobretot a la capital, Perpinyà— l'ús de l'única llengua oficial, el francès, és aclaparador. Administració, vida social, senyalització pública, relacions comercials, etcètera, tot es fa en francès. Més de tres segles d'imposició de la llengua de Molière (l'edicte reial d'interdicció de la llengua catalana proclamat el 2 d'abril del 1700 mai no ha estat derogat) han aconseguit que la població nord-catalana no utilitzi el català en els àmbits oficials i de relacions socials formals. Encara avui, es considera de mala educació adreçar-se en català a un desconegut o a algú amb qui no es té prou confiança. Fins fa molt poc, la *llengua del país* o *patuès* era totalment absent de l'escola.

Aquesta manca d'instrucció en català ha provocat que els rossellonesos no tinguin prou vocabulari per parlar en català de «les coses serioses». L'anomenada *llengua dels avis* es reserva per a la conversa entre amics, en l'àmbit familiar (tot i que des de fa dues generacions ja s'ha deixat de parlar-lo amb els fills) i en les activitats lúdiques.

► **La realitat.** La llengua catalana es manté viva, encara que soterrada per la vergonya que l'escola pública francesa ha sabut transmetre als parlants d'un *patuès*, terme despectiu molt corrent a França per designar qualsevol llengua que es parla en el seu territori i que no és el francès.

Retolació català-francès en un carrer de Perpinyà. / ALEIX RENYÉ

«El 88,5% dels nord-catalans entenen el català i un 65,5% declaren que el parlen. Entre els que no han nascut al territori, un 47,5 l'entenen i un 15,3 el saben parlar»

El català una de les *llengües regionals* de l'Estat francès que han sobreviscut més bé al centralisme jacobí. Segons una estadística d'usos lingüístics a Catalunya Nord realitzada durant l'any 2004 per la Generalitat de Catalunya, el 88,5 per cent dels habitants nascuts a Catalunya Nord entenen el català i un 65,5 per cent declaren que el parlen.

Entre els habitants que no

han nascut al territori, un 47,5 per cent l'entenen i un 15,3 el saben parlar. Tanmateix, aquesta situació pot variar en negatiu ràpidament, ja que el català només s'usa com a llengua habitual en un 5 per cent de les parcel·les i es parla als fills únicament en un 2,6 per cent de les famílies. Cal dir que des de l'any 1992, la meitat de les escoles primàries ensenyen català.

la realitat

Temporal a Roses, a conseqüència de la tramuntana. / EFE

«ELS EMPORDANESOS ESTAN TOCATS PER LA TRAMUNTANA»

Un vent contradictori: de la genialitat a la depressió

IRENE CASELLAS

Figueres

► **El tòpic.** L'expressió «tocats per la tramuntana», que s'atribueix indefectiblement als empordanesos, implica que el vent que bufa des del nord —tramuntana ve del llatí *transmontana*: més enllà de les muntanyes— els afecta el caràcter i els converteix en persones arrauxades i sovint estrofolàries.

► **La realitat.** En el sentit literal és evident que l'Empordà està tocat per la tramuntana. Segons les dades de l'estació meteorològica de Figueres, durant el

2004 dos de cada tres dies va bufar aquest vent, si bé només ho va fer amb força 86 dies en total.

Sobre els seus efectes, hi ha visions contraposades. La saviesa popular el qualifica de vent sa i vivificador, i antigament era molt benvingut perquè es considerava que netejava l'ambient i evitava epidèmies. Amb el temps s'ha demostrat que aquesta percepció té una base científica: el vent del nord es caracteritza per una alta pressió atmosfèrica, humitat baixa i càrrega de ions negatius, que fan reduir la sensació de cansament i augmenten el dinamisme. També hi ha, però, una

part menys amable de la tramuntana, que quan bufa amb força —algunes ratxes arriben als 130 quilòmetres per hora— pot provocar grans catàstrofes, com naufragi de vaixells, destrosses a les edificacions, danys a les collites o la propagació d'incendis. Pel que fa al tarannà de les persones, mentre d'una banda se li atribueix l'estimulació del geni artístic, i es posa com a exemples Salvador Salí o Josep Pla, de l'altra la tramuntana ha de carregar amb la mala fama de provocar suïcidis. I és cert que a l'Alt i el Baix Empordà és on es comenten més suïcidis en comparació amb la resta

«La saviesa popular qualifica la tramuntana de vent sa i vivificador, i antigament era molt benvingut perquè es considerava que netejava l'ambient i evitava epidèmies.»

de les comarques gironines, però l'explicació és força evident, ja que també és on hi viu més gent. L'únic estudi seriós que es coneix sobre aquest tema l'ha fet una metgessa figuerenca que des del 1993 analitza els efectes del vent entre els seus pacients. La doctora Conxita Rojo ja va detectar, mentre exercia a Portbou, que quatre de cada deu dones —de moment no es coneixen les dades referents als homes— patia els efectes de la tramuntana, amb un augment del cansament, l'angoixa i la tristesa, i més ganes de menjar dolços i hidrats de carboni, sobretot xocolata.

Per les Festes del Tura del 2000 es van repartir preservatius amb la imatge de la geganta.

«QUI NO CARDA A OLOT, NO CARDA ENLLOC»

Un tret lingüístic amb connotacions sexuals

IRENE CASELLAS / Olot

► **El tòpic.** L'origen es troba en la facilitat amb què la gent d'Olot, i de la Garrotxa en general, utilitzen el verb cardar en la parla de cada dia. Els últims anys, però, també s'ha fet famós arreu per la referència sexual.

► **La realitat.** El llibre *La parla de la Garrotxa*, de Joaquim Monturiol i Eloi Domínguez, editat per Ràdio Olot el 2001, va analitzar per primer cop de manera seriosa la peculiaritat lingüística dels garrotxins. Hi ha molts trets característics, com usar el ser per l'haver, dir meua enlloc de meva, o fer servir després per dir precisament abans, a part de lèxic propi (*keds* per sabates esportives, *condeir* per vigilar la mainada, *suet* per jersei, *laitrum* per prim, i així fins a 1.100 exemples més). Però sens dubte el més estès és l'omnipresència del verb cardar, semblant al fotre: carden un toc, carden el camp, no carden

ni brot... I és que el cardar té una llarga tradició i no s'ha d'oblidar que també significa pentinar la llana, una de les principals activitats econòmiques a Olot, que el segle XVIII es va acabar convertint en un procés industrial.

Pel que fa a l'altra interpretació del tòpic, mantenir relacions sexuals no sembla que hagi de ser a la Garrotxa més habitual que en altres indrets (almenys que se sàpiga, no s'ha detectat que a les farmàcies es venguin més mitjans anticonceptius ni tampoc que la xifra de naixements es dispari), però a la capital són conscients de la seva fama i l'aprofiten per fer pedagogia del sexe segur. Fa cinc anys, a les Festes del Tura es va utilitzar la imatge de la gegantessa per repartir preservatius entre els joves, i Olot també ha estat una de les primeres poblacions on es pot comprar condons a les màquines expenedores de tabac.

«La parla garrotxina té molts trets característics, però el més conegut és l'omnipresència del verb cardar»
«A Olot són conscients de la seva fama i l'aprofiten per fer pedagogia del sexe segur»

La llonganissa encara és un reclam en alguns aparadors de Vic. / JORDI CABANAS

«A VIC, LLONGANISSES, FRARES I MISSES»

L'embotit perviu, però els capellans van a menys

ANNA AGUILAR / Vic

► **El tòpic.** Una important tradició en producció porcina i un microclima afavorit per la boira van donar peu al naixement d'una genuïna llonganissa a la Plana de Vic. Es va començar a desenvolupar a partir del 1900 —segons la Junta de Reformes Socials, l'any 1901 a Vic hi havia 50 llonganissaires—, però en una memòria presentada al Cercle Literari el 1870 ja es parlava de potenciar aquesta indústria a la Plana. La fama dels capellans en part és deguda a la presència del Seminari de Vic, que el curs 1850/51 va arribar a tenir 1.210 alumnes. I això tenint en compte que a mig segle XIX Vic tenia prop d'11.000 habitants, segons recull Ignasi Roviró al *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*. La presència de tants seminaristes, d'un bon nombre d'esglésies i d'un bisbat, a més de ser el lloc on van néixer molts ordes monàstics, és el que li va donar el caràcter de

ciutat levítica. De totes maneres, del tòpic que es llegeix a dalt, recollit al diccionari *Tots els refranys catalans*, n'hi ha versions diverses, com la que va fer l'antic grup Karda Fàstik en una cançó —«A Vic només hi ha putes, capellans i pans de pessic»— o bé aquella de «A Vic, llonganisses, canaris i pans de pessic». Els canaris de Vic, segons el periodista i historiador Josep Maria Solà i Sala, formaven part d'una raça pròpia molt apreciada, i es diu que el pa de pessic precisament el va inventar un fle-

quer per aconseguir que els canaris que en pelluquessin tinguessin un plomatge més bonic.

► **La realitat.** Ni gaires capellans ni seminaristes (l'edifici del Seminari de Vic avui està ocupat per diferents serveis del bisbat), ni canaris. Del tòpic només en queden pans de pessic i llonganisses, ara amb el reconeixement d'Indicació Geogràfica Protegida.

«La fama dels capellans en part és deguda a la presència del Seminari de Vic, que el curs 1850/51 va arribar a tenir 1.210 alumnes»

«ELS DE MATARÓ TENEN EL CAP GROS»

El tenen gros i fan capgrossades

MANUEL CUYÀS / Mataró

► **El tòpic.** «A Mataró, caps grossos», «Sembles de Mataró, amb el cap tan gros». El primer déu vos guard a un nadó: «No enganya, no; ja es veu que és de Mataró.»

► **La realitat.** No és un tòpic ni és una llegenda. És una realitat comprovable empíricament i a ull nu. A Mataró, en general, tenim el cap gros i l'autor d'aquestes ratlles es posa amb molt de gust a disposició dels lectors perquè ho comprovin per ells mateixos. Com que vostès em poden retreure que una flor no fa estiu, l'autor també s'ofereix a presentar-los exemplars de mataronins, alguns de molt coneguts, d'altres d'anònims, que els deixaran convençuts per sempre de l'asseveració i els estalviaran de creure en les tres o quatre històries i llegendes que corren per explicar el que no necessita explicació. Tenim el cap gros i prou. I si en comptes d'inventar-nos històries i llegendes que no serveixen per res haguéssim concentrat els esforços a estudiar els motius pels quals l'apèndix de sobre el coll que els mataronins traginen tot el dia i tota la vida fa més volum i desplaça més

El mataroní Miquel Biada, propulsor del primer ferrocarril de la Península, en forma de nan o capgròs. / A.V.

aire que per exemple el dels premianencs, que són aquí a tocar, avui la comunitat científica seria més sàvia i els mataronins ens coneixeríem millor, antropomòrficament parlant.

La veritat és que tots els tòpics tenen una base real. Jo conec gent de Sant Pol —«Sant Pol, quina hora és?»— que viu obsesionada pel rellotge, pels horaris

de trens i per la puntualitat. No cal dir res dels habitants d'Arenys de Mar, que «dormen amb ulleres». Vostès han de saber que Arenys de Mar ha donat una quantitat de savis que fa feredat i que qualsevol cosa a la vila d'Espriu, de Ferran de Pol, de Fèlix Cucurull o de l'avi Pons comença i acaba amb un recital de poesia o amb una dissertació d'història.

«Els mataronins, a més de tenir el cap gros, fem capgrossades, que, encara que sembli contradictori, és una acció pensada amb els peus»

Si volen no hi té res a veure, però ve a tomb: jo conec un nombre de gironins que fa goig. Tots parlen de la seva ciutat com si fos l'alfa i l'omega de les ciutats del món, com si no n'hi hagués cap més que s'hi pogués mesurar. Una ciutat amb uns habitants que sempre s'emmirallen a les aigües de l'Onyar havia de tenir sant Narcís de patró per força.

Retornem als caps grossos de Mataró. Tenir-lo gros no és garantia de ser més assenyats o més intel·ligents. Més aviat al contrari. Els mataronins, a més de tenir el cap gros, fem capgrossades. Una capgrossada, encara que sembli contradictori, és una acció feta amb els peus. És una capgrossada, per exemple, construir un tramvia —autèntic— en un garatge sense pensar que ha de sortir per alguna mena d'obertura. Cada cop que els gegants de Mataró entren a l'Ajuntament, ho fan tombats i entre la burla estentòria de la gent que contempla la cerimònia. El constructor dels gegants va prendre la mida exacta de la porta de l'Ajuntament, però no va pensar que els gegants guanyen alçada quan són carregats pels portadors. El cervell dels mataronins està tan ample allí dins que se'n refia.

«A GIRONA, RAI!»

La qualitat de vida va més enllà de les estadístiques

IRENE CASELLAS / Girona

► **El tòpic.** L'expressió *a Girona, rai!* fa referència al benestar de què gaudeixen les comarques gironines. Els últims anys ha estat molt present en el debat social i polític, i fins i tot va ser motiu de polèmica entre CiU i el PSC abans de les eleccions autonòmiques del 2003, ja que uns i altres s'atribuïen part de la responsabilitat del fet que, amb l'excusa que a Girona ja s'hi viu prou bé, no s'hi inverteixi prou.

► **La realitat.** L'últim anuari de «la Caixa», que es va donar a conèixer aquest juliol, torna a situar la demarcació de Girona

com a líder pel que fa a poder econòmic. En una escala d'1 a 10, la demarcació s'endú un 9, amb 26 municipis on les rendes mitjanes per persona se situen entre 13.500 i 14.500 euros, és a dir en els nivells màxims de riquesa. A més, de la resta de pobles i ciutats gironines no n'hi ha cap on la mitjana baixi de 12.700 euros per persona (és a dir un 8). Unes xifres considerades envejables per la resta de Catalunya i també per l'Estat espanyol, que en conjunt té una puntuació d'entre 5 i 6, amb una renda familiar d'entre 10.200 i 12.100 euros anuals.

Estadístiques com aquesta

són les que han ajudat a crear la imatge de les comarques gironines com un paradís on s'hi viu molt bé, però tal com recorden diferents agents socials, que hi hagi molta riquesa no vol dir que estigui ben repartida. Com a contrapunt només cal recordar que en cinc anys, del 1999 al 2004, l'administració va haver de duplicar el nombre d'ajudes per a famílies gironines que es trobaven en el llindar de la pobresa, i que el programa de serveis socials ha hagut de preveure una forta inversió —46 milions d'euros fins al 2007— per fer front a necessitats com ara places de geriàtric per a la gent

«Tal com recorden els agents socials, que hi hagi molta riquesa no vol dir que estigui ben repartida.»

«Definir la qualitat de vida només en termes estrictament econòmics no deixa de ser una visió parcial.»

gran o actuacions amb discapacitats.

Tot això sense oblidar altres qüestions, com la dels immigrants indocumentats i la precarietat laboral. O el fet que els preus també es disparin i que Girona, juntament amb Osca, fos el 2004 la província més inflacionista de tot l'Estat. A més, definir la qualitat de vida només en termes estrictament econòmics no deixa de ser una visió parcial: altres estudis sobre benestar social també indiquen que Girona té, proporcionalment, més accidents de trànsit, suïcidis i addiccions que la resta de l'Estat.

«ELS DE BARCELONA VIUEN A CAN FANGA I SÓN PIXAPINS, CAMACUS, XAVES...»

Les etiquetes defineixen a qui les utilitza

MERCÈ MIRALLES
Barcelona

► **El tòpic.** Per a molts catalans de comarques receptors d'hordes d'estiuejants o habitants de segones residències, els barcelonins —i rodalia— són pixapins—les hores de cua en el cotxe els obliguen a buidar la bufeta al bosc!— o *camacus*—per la dèria de trobar-ho tot maco, i també per la parla, poc avesada a la vocal neutra—. També es diu que són de Can Fanga. Ve de quan Barcelona era un fangar, realment, perquè no s'havia descobert el quitrà per pavimentar, i a l'entrada dels immobles hi havia un aparell per rascar el fang de les sabates. Ah, i els de Barcelona parlen xava —tots, sí, tots—, una degradació fonètica del català estàndard. Els barcelonins s'hi tornen i els diuen «page-sots». Mireu fòrums a Internet: hi ha gent amb ganes de baralla! Deia Albert Einstein que no sabia com seria la tercera guerra mundial, però que sí sabia com

seria la quarta: a cops de pedra.

► **La realitat.** De debò pixen als pins i llencen pots de fabada? Un problema orgànic avorta l'essa sonora? Hi ha una altra bateria de preguntes: no hi ha la pugna per la capitalitat política,

cultural, d'oci? És la por de la pèrdua de poder per part d'uns, i la manca de sensibilitat dels altres? Salvador Cardús, sociòleg. Aclareix que els prejudicis no són necessàriament negatius, sinó «indispensables per poder-nos relacionar amb la

Fugida de la ciutat. Els de Barcelona sempre seran forasters. Per als barcelonins, el perquè dels sobrenoms amb què se'ls honora té una anàlisi: enveja. Sí, no cal donar-hi més voltes: mig món se'n fot de l'altre mig. / MANEL LLADÓ

«L'etiqueta ens dóna més informació de qui etiqueta que no pas de qui és etiquetat. Els tòpics descriuen aquells que tenen la necessitat de fer-los servir»

realitat». Un mecanisme que simplifica, i que no té per què portar a enfrontaments, i que es revisa en la mesura que es coneixen casos singulars. Diem que els alemanys son capquadrats. I els irlandesos, garrepes. I els andalusos, simpàtics. Evidentment, no els coneixem tots, però d'alguna manera ens hi hem de referir... Supervivència. I se'n deriva això: «L'etiqueta ens dóna més informació de qui etiqueta que no pas de qui és etiquetat. Els tòpics descriuen aquells que tenen la necessitat de fer-los servir»... Alto! No perdem el sentit de l'humor! «Què diuen, 'que maco!?' Què haurien de dir, 'que bonic?'" No hi ha dubte que darrere d'aquests tòpics «hi ha un conflicte social real». De competències, de ser autosuficients, de desigualtats en les relacions de poder... També es podria afegir el fet real «que els de Barcelona anem per fora com si anéssim per casa nostra». Dit això, que la sang no arribi al riu.

«A MANRESA, ELS HIVERNS MOLT FREDS I ELS ESTIUS MOLT CALOROSOS»

La capital del Bages no és ni un desert ni el pol Nord

JORDI COMELLAS
Manresa

► **El tòpic.** Manresa és una ciutat que té fama de patir els dos extrems de les inclemències meteorològiques: el fred i la calor. Des de fora es té la percepció que és la ciutat amb les màximes i les mínimes més extremes del país. El resultat és que a l'hivern es poden veure visitants abillats com si anessin al pol Nord, d'una manera que als habitants de la ciutat mai no se'ls acudiria guarnir-se.

► **La realitat.** La realitat és, però, que Manresa a l'estiu no és, ni de bon tros, el desert, ni a l'hivern és, afortunadament, el pol Nord, tot i que a l'estiu hi fa força calor i a l'hivern força fred, però no pas més que a ciutats com ara Vic i Lleida. Una mostra és que en els darrers vint

anys els termòmetres de la ciutat només han arribat en dues ocasions als 42 graus. El primer cop va ser l'any 1987, i el segon, el 1994, mentre que a Lleida i a Cervera, per posar dos exemples, cada estiu se supera moltes

vegades aquesta temperatura. Pel que fa a les mínimes dels darrers quinze anys, les mitjanes de desembre i de gener han estat d'1,9 i 0,9 graus.

El problema de Manresa és que bona part de la ciutat està

A l'estiu, els manresans practiquen l'art de disfrutar de les terrasses, freqüents a la zona del Passeig i de la plaça de Sant Domènec. / ADRIANA DELGADO

«Des de fora es té la percepció que Manresa s'endú la palma del fred a l'hivern i de la calor a l'estiu, però les dades indiquen que no pas més que altres ciutats»

immersa en una espècie d'olla que impedeix que hi arribi la marinada i que hi faci l'efecte temperant que fa aquest vent de llevant que modera i refresca les temperatures. Això vol dir que a l'estiu les màximes es desapareixen i a l'hivern el fred també queda tancat. També cal tenir en compte la variabilitat de les temperatures de la ciutat, que difereixen molt del que és tot el centre, de l'estació meteorològica de la Culla, que està situada a més alçada i que sí que de tant en tant arriba a rebre la marinada.

En definitiva, Manresa gaudeix d'un clima mediterrani continental, amb estius i hiverns durs, però no pas els més durs de Catalunya, com podrien ser, per posar només un altre exemple, els de l'altiplà de Calaf.

Una cruïlla de carreteres amb boira prop de Lleida, aquest hivern passat. / EFE.

«A LA PLANA DE LLEIDA HI HA MOLTA BOIRA»

Aquest gener, la ciutat no va veure el sol durant dues setmanes seguides

SÒNIA QUER
Lleida

► **El tòpic.** La boira constitueix tot un tòpic de la ciutat de Lleida i de bona part de les terres de Ponent. Tant és així que Josep Vallverdú va titular *Indíbil i la boira* un dels seus llibres i li va dedicar tot un capítol de les seves *Proses de Ponent*: «Vint-i-un dies de boira espessa equivalen a una agonia: senti que la pensa se us desorienta, que no sou capaços de reaccionar, tothom fa cara de donar el condol, i esdevé impossible tota feina al defora. Els homes romancegen pels cafès o per casa... les criatures més petites fan l'esbarjo d'escola dins l'aula, la roba no s'eixuga, les plantes es moren, l'aviram té un posat mullat i envidrat.» Però deixant de banda la poesia de Vallverdú, la boira per als lleidatans representa tot un símbol d'identitat que sovint recordem amb nostàlgia quan som fora de casa. Forma part de nosaltres i la sentim nos-

tra perquè l'oxigen que respirem durant gairebé cinc mesos a l'any està impregnat de boira.

► **La realitat.** Hi ha una frase molt popular a la plana de Lleida que diu: «Quan a la tardor arriba la boira a Lleida, ja s'hi queda fins a la primavera.» I és del tot certa perquè, segons la meteoròloga del Servei Meteorològic de Catalunya Meritxell Pagès, la boira s'acostuma a instal·lar a la plana el mes de novembre i no se'n mou fins avançat el mes de març. Un fenomen del tot comparable al que succeeix a la plana de Vic, on la boira també hi és present hivern i tardor. Si mirem dades de l'Institut Nacional de Meteorologia, entre el 1971 i el 2000 Lleida va registrar una mitjana de 53 dies de boira a

l'any. El 1992, però, es va batre el rècord i la boira es va quedar a les terres de Ponent durant 85 dies. Onze anys enrere, l'any 1981, es va produir el fenomen invers i el color blanc va impregnar la plana només 30 dies. El gener d'aquest any 2005 la boira va impedir veure el sol a Lleida durant dues setmanes seguides, una situació que no es donava des de l'any 1995.

«Els homes romancegen pels cafès o per casa, les criatures més petites fan l'esbarjo dins l'aula, la roba no s'eixuga, les plantes es moren, l'aviram té un posat mullat»

Així doncs, si fem un balanç de totes aquestes dades, podem concloure que la boira a Lleida no és tant un tòpic com una realitat, però només en determinades èpoques de l'any. A la tardor i a l'hivern hi ha boira, sí, però no cada dia. I en dies d'estiu i primavera el *coto-fluix* desapareix i l'espendor del sol arriba a tots els racons de les terres de Ponent.

«BARRI MARÍTIM DE VILAFRANCA»

L'eterna rivalitat entre Vilanova i Vilafranca

PERELOBATO / Vilafranca del Penedès / Vilanova i la Geltrú

► **El tòpic.** Diuen els vilafranquins que Vilanova i la Geltrú, en el fons, no és més que el barri marítim de Vilafranca. Aquesta és una expressió sorneguera que evidencia la rivalitat que durant anys van mantenir les capitals de l'Alt Penedès i el Garraf. Un dels principals fets que s'acostumen a situar com a origen d'aquesta rivalitat data del 1865, quan el ferrocarril va arribar a Vilafranca abans que ho fes a Vilanova (a la capital del Garraf no va arribar fins al 1881). Que els vilafranquins guanyessin la partida en aquest aspecte no va agradar gens als vilanovins, que feia anys que reclamaven el ferrocarril. El mateix dia de la inauguració de la nova estació a Vilafranca, els vilanovins van pujar la Mulassa (una peça singular del seu bestiar) fins a la muntanya del Monaspre i, dirigint el cul de la bèstia cap a la ciutat rival, la van fer petar com a símbol de menyspreu. Del 1865 al 1881, per anar a Barcelona en ferrocarril, els

Vilafranca i Vilanova estan unides per la carretera C-15. / P.L.

«Un dels fets que va fomentar aquesta rivalitat se situa en el 1865, quan el tren va arribar a Vilafranca abans que a Vilanova»

vilanovins havien d'anar en diligència fins a Vilafranca i allà agafar el tren.

► **La realitat.** La rivalitat entre Vilanova i Vilafranca encara hi és, tot i que segurament amb molta menys intensitat i més aviat lligada al sentit de l'humor d'uns i altres. La relació comercial i social entre les dues ciutats és prou evident. D'entre tots els treballadors no vilafranquins que treballen a Vilafranca, els vilanovins són majoria, a la vegada que també són molts els vilafranquins que treballen a Vilanova. Nombrosos establiments comercials (no lligats a cap gran cadena) es poden trobar als centres de les dues ciutats. Les capitals de l'Alt Penedès i el Garraf, conjuntament amb Igualada i Manresa, configuren el que s'anomena *eix diagonal*. I, per descomptat, les platges de Vilanova estan farcides de vilafranquins.

«ANDORRA, PARADÍS DE LES COMPRES»

El país més barat d'Europa?

ANDRÉS LUENGO

Andorra

► **El tòpic.** Les vaixelles Durallex i les mitges de niló; el sucre, l'alcohol i el formatge; el tabac i l'electrònica. I la nota decididament exòtica del paraigua. Productes introbables a l'Espanya del *desarrollismo* o que a les valls es venien a preus sense competència, i que van convertir el Principat en el paradís de les compres per a diverses generacions de catalans. De fet, encara són el segon esquer —el primer és l'esquí— que *piquen* els més de deu milions de turistes que cada any visiten el país. Però cada vegada són més les veus que després de topiar amb la realitat airegen decebuts que Andorra «ja no és el que era».

L'avinguda Meritxell de la capital: les compres són el segon atractiu turístic del país. / FERNANDO GALINDO

► **La realitat.** Ho afirma l'última macroenquesta de les organitzacions de consumidors i usuaris europeus (2004): els preus andorrans són els més barats dels dotze països participants —i entre un 10 i un 20 per cent més baixos que a Barcelona— en tots els sectors analitzats: àudio, vídeo, informàtica, electrònica, perfumeria, rellotgeria, vestuari esportiu i jogui-

nes. Últim exemple: la PlayStation portàtil surt per 229 euros (a Espanya, 250). Potser no tant com anys enrere, però el diferencial de preus continua sent competitiu. Qui es desenganya és perquè esperava trobar-hi gangues. I no.

Però no tot són flors i violes, al paradís. Cal no gastar energies buscant els preus a l'apara-

dor, perquè no hi són. I estigueu alerta amb la picaresca: el secretari de l'associació de consumidors, Joan Anton Sarmiento, recorda que als establiments andorrans també és exigible la garantia segellada. El principal inconvenient es troba, però, a la frontera: convé fer números perquè per la duana només es poden passar produc-

«Cada vegada són més els andorrans que omplen la nevera amb la fruita, la verdura, la carn i el peix que adquireixen als supermercats de la Seu d'Urgell»

tes de consum per un valor màxim de 525 euros, a part les begudes alcohòliques (entre 1,5 i 3 litres, segons si superen o no els 22 graus) i el tabac (un cartró i mig). Però els que millor saben que Andorra no és el paradís són els que hi viuen: una enquesta de la Cambra de Comerç constata la diferència abismal entre la percepció dels preus per part de residents (2,67 sobre 10) i turistes (6,61). L'explicació, en la cistella de la compra: els supermercats de la Seu d'Urgell fan cada dissabte l'agost amb els andorrans que hi omplen el portaequipatges de fruites, verdures, carn i peix: un quilo de mongeta es paga a Andorra a 4,95 (4,10); el de préssec, a 1,95 (1,60); el de tomàquet de rama, també a 1,95 (1,10); el de bistec de vedella, a 17,95 (12); el de rap, a 32 (28), i el de sardina, a 2,65 (1,5).

Però si a Humphrey i Ingrid sempre els quedarà París, als andorrans sempre els quedaran la gasolina i el tabac: el litre de gasolina 95 surt per 0,93 euros (1,11), i el catró de Marlboro, per 19 (27,50). En canvi, el whisky Cardhu de 12 anys és més barat a la Seu (23 euros) que al Principat (26). Sorprenent, oi?

«ELS SENYORS DE TERRASSA I ELS HOMES DE SABADELL»

Avui ja no es viu a l'ombra de la indústria tèxtil

ANNA AGUILAR

Sabadell / Terrassa

► **El tòpic.** Durant el segle XIX i ben bé fins a la primera meitat del XX, Terrassa i Sabadell eren dues ciutats on, gràcies a la indústria llanera, es vivia una gran activitat tèxtil. El que va originar el tòpic, però, no van ser les fàbriques sinó els seus propietaris. «El tarannà dels amos era molt diferent. Els patrons de les indústries tèxtils de Terrassa eren molt més senyors, més tancats, i la relació amb els treballadors era més distant que la que tenien els amos de Sabadell amb els seus assalariats.» Ho explica Francesc Palet, escriptor i publi-

cista de Terrassa. «Els propietaris de les fàbriques de Terrassa eren burgesos que vivien en cases enjardinades, es passejaven en tartana i, per la festa major, no participaven en els actes com tot el poble, sinó que es reunien al casino. Tenien molt poca comunicació amb els obrers i es desentenien de la seva situació familiar quan tenien algun problema.»

En canvi, a Sabadell els amos eren més demòcrates i oberts, coneixien els seus obrers, i hi tenien una relació més propera. «Fins i tot molts propietaris anaven a obrir personalment les portes de la fàbrica, mentre

que a Terrassa hi havia treballadors que al cap de 27 anys no havien vist mai el seu amo», comenta Jordi Marminyà, teòric tèxtil de Sabadell. D'aquí ve, doncs, que a Terrassa hi hagués senyors, i a Sabadell, homes. Un tòpic originat per la diferència de classe social que tant Marminyà com Palet coincideixen a dir que es va accentuar durant la Guerra Civil, ja que a Terrassa hi va haver molts més assassins de patrons i encarregats de fàbrica que no pas a Sabadell.

► **La realitat.** Aquest tòpic avui ja no respon a la realitat. Entre altres coses perquè la situació

«Molts propietaris de Sabadell anaven a obrir personalment les portes de la fàbrica, mentre que a Terrassa hi havia treballadors que al cap de 27 anys no havien vist mai el seu amo»

industrial i social ha canviat molt. Si l'any 1934, de 17.297 treballadors de Terrassa, 14.066 (un 81,3%) ho eren del tèxtil, segons la memòria de la Cambra de Comerç de Terrassa, el 2003 en aquest sector hi havia 3.801 empleats, els quals representaven el 5,6% del total d'ocupats de la ciutat.

Tot i que la rivalitat entre Sabadell i Terrassa en certs aspectes encara és vigent —en part alimentada pel fet de ser cocapitals del Vallès Occidental—, el cas és que aquesta frase en l'actualitat s'utilitza molt poc i ja només la coneix la gent que ha nascut en aquestes ciutats.

Una vista de la ciutat de Tortosa des del terrat del palau episcopal, amb el campanar del Roser i el monument franquista. / A.S.

«NI CATALANS NI VALENCIANS, TORTOSINS»

La catalanitat de Tortosa és innegable i compartida amb la identitat ebrenca

GUSTAU MORENO
Tortosa

► **El tòpic.** La frase *Ni catalans ni valencians, tortosins*, va ser un dels pilars ideològics de la dreta local, sobretot abans de la Guerra Civil, durant el període de més influència del terratinent i alcalde Joaquín Bau. El tòpic és de consum intern, va ser inclòs en alguna versió de l'himne de Tortosa, i alimenta el sentiment de greuge provocat per la divisió provincial del 1833. Amb tot, l'historiador Roc Salvadó considera que el seu origen podria remuntar-se a l'època medieval. Salvadó recorda que un cronista francès explicava que les tropes del general carlí Ramon Cabrera no se sentien ni catalans ni valencians, sinó tortosins, i que era un sentiment força estès i possiblement molt antic.

► **La realitat.** En realitat, el tortosinisme era un sentiment localista, que s'estenia per l'actual re-

gió de les Terres de l'Ebre, el nord de Castelló i el Matarranya, els territoris del bisbat i de l'antiga comarca de Tortosa. Però el bauisme va saber utilitzar-lo políticament per desmarcar-se del catalanisme emergent. Salvadó explica que Bau era un aliat de Primo de Rivera, i que per tant el seu tortosinisme era espanyolista. De fet, així ho confirma la possible existència d'un decret de Primo de Rivera per crear la província de Tortosa, la famosa *quinta provincia* que en realitat hauria quedat desvinculada de Catalunya, sense cap òrgan d'autogovern per la dissolució de la Mancomunitat. «El decret va filtrar-se i finalment no va aplicar-se, per evitar el trencament d'altres províncies espanyoles», conclou Salvadó. Amb

«El bauisme, mai majoritari, va aprofitar políticament el sentiment tortosinista en contra del catalanisme emergent. Bau era espanyolista i aliat de Primo de Rivera»

tot, el també historiador i actual alcalde de Tortosa, Joan Sabaté, recorda que el bauisme no va ser mai majoritari, i que Bau només va accedir a l'alcaldia «per reial ordre» durant la monarquia d'Alfons XIII i la dictadura de Primo de Rivera. «Però ningú no va qüestionar de forma seriosa la pertinença a Catalunya», assegura Sabaté. «Actualment, les arrels catalanes i la catalanitat de Tortosa són indiscutibles», afirma l'alcalde, que recorda que el Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre va ser el primer organisme del govern de Tarradellas que pretenia trencar la divisió provincial de l'Estat. Els últims anys, la Plataforma en Defensa de l'Ebre també ha proclamat la doble condició d'ebrenca i catalana.

«REUS, PARÍS I LONDRES»

Un clixé que el pas del temps ha velat

NATÀLIA BORBONÈS / Reus

► **El tòpic.** «Reus, París i Londres» és la frase feta per excel·lència de la capital del Baix Camp. Recorda el creixement més espectacular de la història de la ciutat, al segle XVIII, en què el comerç de l'aiguardent, el vi i la fruita seca era la base de l'exportació reusenca. La frase, doncs, fa referència als tres mercats europeus on es fixaven els preus de l'aiguardent.

► **La realitat.** La frase encara es recorda avui, però potser més entre els forasters, que amablement la deixen anar quan l'interlocutor identifica el seu origen local, que no pas entre els indígenes. Fins i tot s'ha perdut una cançoneta popular que deia: «*Reus, París i Londres / i el carrer de Monterols / i una mica més avall, la plaça de les cols*», encara que, segons precisa l'historiador Ezequiel Gort, la cançó era «una descripció urbana que res no tenia a veure amb la frase original. El París i el Londres eren un cafè i un hotel d'anomenada

Imatge de la plaça de Prim de Reus. / A. SEBASTIÀ

«La frase fa referència als tres mercats europeus on, al segle XVIII, es fixaven els preus de l'aiguardent»

que hi havia a la plaça de Prim». Però ja fa molts anys que aquests dos establiments van desaparèixer. Igual que l'aiguardent, tot i que Reus es consola amb el vermut. És evident que ja no queda ni rastre dels còsols que molts països compradors de licors i vins instal·laven a la vila, i que l'avellana de Reus fa anys que agonitza. Cap vestigi, doncs, del passat gloriós que recull el tòpic malgrat que la frase es va revifar l'any 1972, quan un jove Lluís Pasqual va dirigir al Teatre Fortuny un espectacle teatral amb el títol *Reus, París i Londres*, o quan una agència de viatges local va muntar un *tour* que, amb el reclam del tòpic, proposava un recorregut per les dues capitals europees. El Reus del XXI no és el del XVIII, és clar. La canalla desconeix la frase i només en la designació de la seu de l'olimpíada del 2012 el subconscient va traïr els reusencs de tota la vida: les apostes es decantaven entre París i Londres. Pocs es van recordar de Madrid.

«ELS MALLORQUINS SÓN MOLT TANCATS I CONSERVADORS»

El major percentatge de matrimonis no catòlics i mixtos

BARTOMEU PICORNELL

Palma

► **El tòpic.** Tot i que la fraseologia popular no ha desplegat la seva creativitat sobre això, el cert és que pocs tòpics deuen haver circulat més que el que atribueix als illencs un tarannà antiquat i poc obert. George Sand, amb *Un hivern a Mallorca*, contribuï de manera decisiva a escampar-lo en ambients cults. L'escriptora romàntica s'enamorà del paisatge illenc, però s'endugué una nefasta imatge dels seus habitants. Els presenta com desconfiats, absents d'idees i de cultura, rutinaris, tradicionalistes, alienats religiosament i inhospitalaris. Arribà a referir-se a l'Illa com la *dels moniots*. El tòpic, amb tot el que podia tenir de cert, s'ha estès també gràcies, per exemple, a l'enorme difusió que ha tingut l'univers mític que presenta Llorenç Villalonga a *Bearn*. Com en tots els estereotips, hi ha sempre una part de realitat. L'historiador Antoni Marimon ha explicat que en l'època contemporània els índexs d'escolarització a les Balears eren molt inferiors als d'altres territoris de l'Estat. Un altre historiador, Carles Maneres, ha posat en relleu la im-

Una celebració tradicional a Mallorca. / DIARI DE BALEARS.

portància del procés d'industrialització.

► **La realitat.** Avui George Sand no reconeixeria el paisatge, però tampoc els costums dels seus habitants. La Mallorca beata ha estat substituïda per una altra amb el menor percentatge de matrimonis catòlics de tot l'Estat, segons l'Institut Nacio-

nal de Estadística. Allò del tancament s'esvaeix ben aviat quan s'observa que és una de les autonomies amb el nombre més alt de matrimonis amb almanco un estranger entre els contraents. La mateixa freda font estadística assenyala lideratges en avortament, en mares fadrines...

Les Balears, ara per ara, són en la punta del canvi en els mo-

«Tant el turisme com l'arribada massiva de forans han canviat no tan sols el paisatge sinó també la mentalitat tradicional dels illencs»

dels familiars tradicionals. Així, s'hi constata la presència més alta de parelles homosexuals i de parelles de fet.

Tothom coincideix a assenyalar que l'arribada del turisme, als anys seixanta del segle passat, provocà una autèntica revolució en els costums. El demògraf Pere Salvà explica que, a més de permetre per primera vegada que els joves tenguessin una feina allunyada del seu municipi i que coneguessin hàbits diferents dels tradicionals, el boom propicià un capgirament de l'estructura demogràfica de l'Illa. S'hi establiren estrangers, però també espanyols que venien a cercar feina. En els darrers anys s'hi ha d'afegir l'allau d'immigrants d'origen magribí o subsaharià. Salvà gosa dir que els mallorquins descendents de dues generacions de mallorquins probablement no arribaran a un terç de la població total de l'Illa. Serien aquests els que per tradició familiar podrien tenir la transmissió d'alguna vivència o costum de l'era preturística. Tristament, però, una part del tòpic es manté. Les Illes continuen tenint les proporcions més altes de població no escolaritzada, de fracàs escolar i abandonament dels estudis.

«MALLORCA, L'ILLA DE LA CALMA»

La saturació inquieta els residents i els nouvinguts

B.P. / Palma

► **El tòpic.** L'expressió prové de l'obra de Santiago Rusiñol. No obstant això, la nostàlgia d'un passat així és una vivència molt estesa entre mallorquins. Tant estudis sociològics com el que contenen els nouvinguts dels illencs, ho constaten. La periodista d'origen alemany Marta Zein, autora entre d'altres del reportatge amb què TVE commemorà el 12-M, se sorprèn davant el que considera una consciència molt forta de pèrdua del paradís perdut. Aquestes lamentacions solen anar referides al paisatge, però també als ritmes de la vida, a la quali-

tat dels productes, a la tranquil·litat. Curiós en un territori bona part de població del qual havia d'emigrar abans del boom turístic, però els mallorquins tenen una relació molt ambigua amb el turisme i els seus fruits. S'angoixen quan hi ha crisi i lamenten amb exasperació la massificació en temps de bonança.

► **La realitat.** No fa gaires anys un estudi de l'Organització de Consumidors i Usuaris posà de relleu que Palma era la ciutat de l'Estat amb més queixes per renous. Algunes d'elles es feien particularment cèlebres i

arribaren fins a l'Oficina del Defensor del Poble. El barri de la Llonja, al centre de la ciutat, al costat del passeig marítim, s'havia convertit en una zona d'oci. Fou la primera passa; les queixes ara s'estenen arreu de la ciutat.

Les queixes per una sensació d'aclaparament, de saturació, no eren, però, una mania mallorquina. A finals dels norantes foren molts els llums d'alarma que s'encengueren. Les enquestes que es feien als turistes quan partien indicaven un malestar creixent amb la degradació del medi ambient i, fins i tot, per l'excessiva presència d'es-

«Fins i tot els estrangers s'han arribat a queixar de l'excessiva presència d'estrangers»

«Persones acabades d'arribar a l'illa i també estudis asseguren que el mallorquí té consciència de paradís perdut»

trangers. El fet és que avui dia, per primera vegada des de fa molts d'anys, hi ha hotelers que han posat a la venda els seus establiments. D'una manera tècnica o eufemística, els experts expliquen que Mallorca ha esdevingut una «destinació turística madura». Argumenten que el pessimisme es deu a la pèrdua de productivitat, que expliquen pel desenvolupament d'un model basat en el monocultiu i el consum intensiu de recursos naturals que requereix una gran quantitat de mà d'obra no qualificada. El més trist de tot és que, amb experts o no, això feia anys que es veia venir.

Horta del barri de la Punta, recentment eliminada per l'ampliació del port. / PRESENCIA

«L'HORTA DE VALÈNCIA ÉS UN VERGER»

Un paisatge i una forma de viure en vies d'extinció per la pressió urbana

E. ORTS
València

► **El tòpic.** Un famós pasdoble diu: «València és la terra de les flors, de la llum i de l'amor», una visió idíl·lica que ha perdurat gràcies a les aportacions de poetes *cortesans* i cronistes oficials. Aquest plaent punt de vista, cultivat per la burgesia del segle XIX i prolongat fins i tot després de la industrialització i terciarització de la capital (que no es va produir fins als anys seixanta del segle XX) podria resumir-se així: «L'horta valenciana és un verger de cultius fèrtils regats per sèquies d'aigües cristal·lines que dibuixen un exuberant paisatge esguitat per alqueries centenàries i barraques.»

La literatura popular està farcida d'exemples que avalen el tòpic, com va recollir el filòleg i etnògraf valencià Manuel Sanchis Guarner en el llibre *Els pobles valencians parlen els uns dels altres*: «València, jardí de

flors, / de clavells i roses fines; / els clavells són p'als fadrins, / les roses, p'a les fadrines.»; o «València tota voltada / de figueres palejals; / ençà estan les figues verdes, / ja les piquen els pardals.»

► **La realitat.** Dues premisses per evitar confusions: la primera és que una cosa és la comarca de l'Horta —que inclou València i les localitats de la seua àrea metropolitana— i una altra l'horta de València, que és la terra de regadiu dedicada al cultiu d'hortalisses que envolta la ciutat. La segona és que un camp de tarongers no es pot considerar horta.

Potser alguna vega da existira o no un verger a València, en qualsevol cas el que sí és segur és que ja ha desapa-

regut. La pressió urbanística i la construcció d'infraestructures viàries han convertit l'agricultura en una activitat residual i precària al terme municipal de València. Amb la seua gradual extinció s'acaba una manera de viure que va transcendir gràcies a les novel·les de Blasco Ibáñez.

De la seua desaparició ha advertit el Consell Valencià de Cultura (CVC), el mateix que va crear l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. En un informe el CVC diu que l'avanç urbanístic posa en perill fins i tot la continuïtat de l'històric Tribunal de les Aigües, encarregat de dirimir els conflictes entre els regants. L'horta del barri de la Punta ha sigut l'última d'una llarga llista de sacrificis, en aquest cas, en favor de l'ampliació del port.

«Un informe del Consell Valencià de Cultura alerta que la desaparició de l'horta pot fer perillar fins i tot el Tribunal de les Aigües, la històrica institució que regula les sèquies»

«MÉS MORAL QUE L'ALCOIÀ» Per guanyar cal alguna cosa més que moral

E.O. / Alcoi

► **La dita.** Es refereix a la suposada capacitat de l'equip de futbol de l'Alcoià de bregar pels partits encara que la victòria siga extremadament complicada. L'ús de la frase s'aplica a qualsevol mostra de confiança en l'èxit d'una empresa tot i les seues evidents dificultats. El seu origen és difús però sembla trobar-se en l'extraordinària tenacitat que els seus jugadors exhibien i no tant en l'optimisme front l'adversitat. Segons Floreal Moltó, autor d'*Historia del Alcoyano*, els cronistes del diari *Marca* van contribuir a difondre aquesta etiqueta, sobretot en els dies previs a un partit davant el totpoderós Real Madrid el 1946, on els valencians van nodrir alguna esperança. Van guanyar el Madrid per 1-0.

► **La realitat.** L'Alcoià, l'equip d'una petita ciutat envoltada de muntanyes, mal comunicada i allunyada d'Alacant i de València, va arribar a jugar en primera

L'Alcoià es va fundar el 1929. / PRESENCIA

«L'Alcoià va arribar a jugar en primera divisió, i no una, sinó quatre temporades, quasi tantes com el Vila-real»

divisió, i no una, sinó quatre temporades: 1945-46, 1947-48, 1948-1949 i 1950-51, un registre superior al d'altres equips històrics del País Valencià en la seua història, com ara el Llevant UE, o equiparable als del Vila-real o el Castelló. D'aquella època encara perdura el record d'haver quedat per davant del Real Madrid en la classificació final de la campanya 1947-48 i de la victòria davant del conjunt blanc per 2-1 al camp del Collao. L'equip es va mantenir 11 temporades a segona i, després, va baixar a segona B. El 1995 va descendir a tercera i va estar a punt de desaparèixer. La moral es va ressentir i els jugadors, que no cobraven, van amenaçar de no presentar-se als partits. Gràcies a l'Ajuntament el club va estabilitzar-se finalment i va aconseguir tornar a segona B, on és ara. «L'Alcoià va ser un equip extraordinàriament popular i, en molts aspectes, pioner, com quan va crear la figura del secretari tècnic professionalitzat el 1946», diu Moltó.